

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Nykyisessä järjestelmässä kotoutumisen rahoitus määräytyy reaaliaikaisesti maahanmuuttajien määrän mukaan. Pienemmissä kunnissa määrät vaihtelevat ja määrään vaikuttaa esimerkiksi vastaanottokeskuksesta kuntaan siirtyvät asukkaat. Esityksen mukainen valtionosuusrahoitus, joka perustuu vieraskielisyyteen, ei huomioi niin hyvin nopeastikin muuttuvia tilanteita kunnissa.

Säästötavoitteet tuntuvat erityisesti siellä, missä rahaa käytetään: kotoutumiskoulutuksissa. Pienillä työllisyysalueilla ja haja-asutusalueella koulutusten yksikkökustannukset ovat jo nyt selkeästi valtakunnallista keskiarvoa suuremmat, kun volyymia on vähemmän ja näin ollen myös palveluntarjoajien kiinnostus on vähäisempää. Säästöt pakottavat kunnat lyhentämään koulutusten kestoa entisestään ja turvautumaan enemmän verkkokoulutukseen, joka asettaa heikommilla perusvalmiuksilla olevat (esim. digitaidot, oppimisvalmiudet) kotoutujat haastavaan asemaan. Jo nykyisellään kotoutumiskoulutuksessa vain osa opiskelijoista saavuttaa tavoitellun kielitaitotason, ja on vaarana, että jatkossa yhä harvempi yltää kielitasoon, jolla pääsee ammatilliseen koulutukseen tai työllistyy. Pienten kuntien ja työllisyysalueiden mahdollisuudet tarjota kotoutujalle osuvaa, omiin tarpeisiin vastaavaa kotoutumiskoulutusta ovat jo nyt varsin rajalliset.

Vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutuksen ohjaus- ja valtionosuusjärjestelmän purkaminen ja koulutuksen yhdenmukaistaminen voi vaikeuttaa pienempien paikkakuntien koulutuksen järjestämistä ja lisätä alueellista eriarvoisuutta. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat voineet tarjota erilaisia opiskelumahdollisuuksia maahanmuuttaneille, joille tavanomainen opiskelu ei sovi ja esityksen myötä tarjonta erilaisista joustavista opiskelumuodoista vähenee.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen siirtäminen työvoimaviranomaisen vastuulle työnhakija-asiakkaiden osalta tuo jatkuvuutta ja kokonaisvaltaisuutta maahanmuuttajan kotoutumiseen, kun esimerkiksi monikielinen yhteiskuntaorientaatio, suomen kielen lähtötason asiantuntija-arviointi,

luki-koulutus ja kotoutumiskoulutus voidaan suunnitella kokonaisuutena ja toisiaan tukevaksi poluksi.

Kasvava painotus työssä (kokoaikainen tai osa-aikainen) olevien maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen järjestämiseksi kasvattaa kunnan menoja. Työssäkäyntitilanteet ovat pienellä työllisyysalueella / haja-asutusalueella hyvin yksilöllisiä, jolloin koulutuksen tarjoaminen on kallista tai vaatii laajaa ylläalueellista yhteistyötä, joka puolestaan syö lisää kunnan resursseja. Kuten Salon työllisyysalue, mekin ehdotamme palvelusetelimallia työssä olevien kotoutumista ja kielen oppimista edistävään koulutukseen. Vaihtoehtoisesti työssä oleville tarjottava koulutus voitaisiin tarjota koordinoitusti valtakunnallisesti verkon välityksellä.

Tulosperusteiset ostopalveluhankinnat eivät tuo säästöjä kunnalle. Kielen oppiminen on vaativa kognitiivinen prosessi, jossa opettajalla on iso rooli, mutta joka kuitenkin tapahtuu yksilöpsykologisten periaatteiden mukaan kussakin oppijassa. Opettajat / palveluntarjoajat ovat palkkansa ansainneet tästä vaativasta työstä. Toteumaperusteinen maksatus varmistaa myös eniten tukea tarvitsevien laadukkaan palvelun.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Lakimuutokset norminpurkutalkoiden hengessä kohdistuvat kotoutumisprosessin pieniin, marginaalisiin osiin kuten suunnitelman laatimiseen, mutta leikkaukset ovat suuria ja vaikuttavat erityisesti siellä, missä rahaa kuluu, eli markkinahintaisten kotoutumispalveluiden hankinnan mahdollisuuksiin.

Pienet kunnat ja työllisyysalueet sekä haja-asutusalueet tarvitsevat lisätukea velvoitteista selviämiseen, sillä pienillä volyyymeilla ostopalveluiden järjestäminen on kalliimpaa kuin suurilla kaupunkialueilla. Vaihtoehtoisesti tarvitaan valtakunnallinen koordinaatiomalli ylläalueellisten yhteishankintojen toteuttamiseen, jotta pienillä alueilla voidaan taata palvelut asiakkaille yhdenvertaisesti. Lisäksi tarvittaneen valtakunnallinen palvelusetelimalli muiden kuin työnhakija-asiakkaiden palveluiden järjestämiseen.

Rahoituksen leikkausten myötä kotoutumisen palveluiden järjestämistä tulee miettiä uudelleen kunnissa. Suuri osa kotoutumistyöstä on ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa. Asiakkaiden palvelutarpeet eivät poistu palveluita supistamalla. Pääinvastoin voi käydä niin, että muissa peruspalveluissa kotoutuja-asiakkaiden määrä kasvaa ja asiakkaiden tilanteet ehtivät pahentua. Tämä voi lisätä kustannuksia muissa palveluissa nyt ja tulevaisuudessa.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksessä korostetaan kotoutujan omaa vastuuta ja velvoittavuutta ja sitä tulisi korostaa ensitapaamisesta lähtien. Esityksen mukaan ohjaustyötä tekevien tulisi tuoda esille, että kotoutumisen tavoitteena on nopea työllistyminen, kielenoppiminen ja yhteiskuntatietous.

On tärkeää, että kotoutuja ymmärtää oman roolinsa kotoutumisessa ja tiedostaa mikä vaikutus omalla aktiivisuudella on kotoutumisessa ja integroitumisessa yhteiskuntaan. Maahanmuuttajat eivät kuitenkaan ole yksi samanlainen ryhmä, vaan ihmiset tarvitsevat alussa eri määrän tukea ja ohjausta, jotta pääsevät esimerkiksi työllistymisen polulle. Tulisi varmistaa, ettei velvoittavuus ja sanktiot johda kohtuuttomiin tilanteisiin asiakkaan kannalta tai eriarvoistumisen ja ulkopuolisuuden tunteen lisääntymiseen.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Kotoutumisen alkuvaiheen prosessia halutaan sujuvoittaa sillä, että palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma tehdään samalla tapaamisella. Alkuvaiheen tapaamiset ovat tärkeitä asiakkaan ja työntekijän välisen luottamuksen sekä asiakkaan tulevan kotoutumisprosessin kannalta. Jos palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma tehdään samalla tapaamisella, ei asiakkaan kanssa ehditä saada kunnollista kokonaiskuvaa hänen tilanteestaan eikä asiakkaalle saada laadittua hänelle sopivia kotoutumisen toimia.

Omaehtoisina opintoina tuettavaan aikuisten perusopetukseen asetettaisiin pääsääntöisesti 30-vuoden ikäraja. Tämä heikentää aikuisten maahanmuuttajien oikeuksia koulutukseen ja voi sitä kautta vaikeuttaa työllistymistä entisestään.

Muut huomiot

-

Luukkanen Ville
Raahen työllisyysalue